

مهدی (عج) در قرآن

نویسنده: معرفت، محمد هادی

علوم قرآن و حدیث :: گلستان قرآن :: نیمه اول مهر 1383 - شماره 183

از 5 تا 6

آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/4675>

دانلود شده توسط : جعفر رضانی

تاریخ دانلود : 1393/06/04 01:30:56

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است. بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.com

مهدی (عج) در قرآن

آیت الله محمد مهدی معرفت *

آنان را وارث زمین و دیارشان قرار خواهد داد. مفضل بن عمر در روایتی می گوید: شنیدم امام جعفر صادق (ع) می فرمود: رسول خدا (ص) به علی، حسن و حسین (ع) نگاهی کرد: آنگاه گریست و گفت: پس از من، شما مستضعف می شوید. مفضل می گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم، مقصود از این که شما مستضعف می شوید چیست؟ امام فرمود: معنای آن این است که پیامبر می خواهد بفرماید: «شما پس از من امامان و راهنمایان این امت هستید. از این رو، خداوند - عز و جل - می فرماید: و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین. آنگاه امام صادق (ع)، فرمود: این آیه تا روز قیامت، در حق ما (اهل بیت) جاری است.^۱

در همین رابطه، در نهج البلاغه آمده است: «لتعطفن الدنيا علينا بعد شماسها عطف الضروس علی ولدها. دنیا پس از سرکشی روی به ما نهد چون ماده شتر بدخو که به بچه خود مهریان بود».

و در ادامه این جمله، این آیه را تلاوت کرد: «و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین»^۲. شماس، مصدر شمس است و هرگاه گفته شود: شمس الفرس، یعنی مانع از سوار شدن برپشتش شد. ضروس نیز به شتر بدخلقی گفته می شود که دوشنده اش را گاز می گیرد.

ابن ابی الحدید گفته است: امامیه گمان کرده اند، منظور از امام و پیشوا قرار گرفتن مستضعفان، وعده خدا بر ظهور امام غایب است که حاکم زمین در آخرالزمان خواهد شد؛ ولی اصحاب ما (اهل سنت) می گویند: منظور آیه، وعده الهی به امامی است که مالک زمین و حاکم بر مردمان خواهد شد؛ هرچند چنین امامی در حال حاضر وجود نداشته باشد، بلکه در درستی این ادعا همین بس که ممکن است چنین فردی در آخرین لحظه به دنیا بیاید.^۳

آیه را هر طور تفسیر کنیم، این معنا مسلم است که همه فرقه های اسلامی اتفاق نظر دارند بر این که آیه به آمدن امامی وعده می دهد که پیش از برپایی قیامت، مالک زمین و حاکم بر مردمان می گردد؛ تنها اختلاف میان آنها این است که این امام، در حال حاضر زنده و موجود

همه مطالب و آیات قرآنی که گفته می شود درباره حضرت مهدی (عج) است، در واقع برداشت و تأویل معنای آیه است، نه آن که درباره حضرت مهدی (عج) نازل شده باشد؛ چنان که از رسول خدا (ص) نقل است که فرمود: «هیچ آیه ای در قرآن نیست، مگر آن که ظاهری دارد و باطنی»^۴.

از امام باقر (ع) نیز درباره ظاهر و باطن آیات سؤال شده پاسخ داد: ظاهر آیه، نزول آن است و باطن آن تأویل آن (معنایی که از آن به دست می آید)^۵.

بطن و تأویل، عبارت است از مفهوم عامی که از آیه به دست می آید. البته این مفهوم عام، زمانی وافی به مقصود است که از همه موارد اختصاصی مربوط به شمول آیه، صرف نظر شود؛ زیرا در این صورت است که آیه می تواند همه موارد مشابه را نیز در گذر زمان در برگیرد؛ همین امر است که جاودانگی قرآن را تضمین می کند.

در کنار برداشتهای از بطن قرآن، قرآن دارای معانی ظاهری مانند شأن نزول - که به موضوع یا حادثه خاصی ارتباط دارد - و دلالت های دیگر نیز هست که می تواند بر موارد مشابه شأن نزول در زمانهای بعدی صلق کند و منطبق شود. همین دلالت های گوناگون قرآن، جاودانگی آن را تضمین کرده و هم از این رو، قرآن برای همه انسانها و همه زمانها شفا و دوا است.

از جمله آیاتی که از نظر معنایی می توان گفت به حضرت مهدی (عج) اشاره دارند، عبارتند از:

۱- «و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین. و ما اراده داشتیم که بر آن طایفه ضعیف و ذلیل کرده شده، در آن سرزمین منت گذارده و آنها را پیشوایان [خلق] قرار دهیم و وارث [ملک و جاه فرعونیان] گردانیم». (قصص/۵)

هرچند این آیه درباره موسی و فرعون و بنی اسرائیل نازل شده، ولی مفهوم و معنای آن، کلی و عام است. این که مستضعفان، پیشوایان مردم و وارثان زمین گردند، سنت الهی است که در میان مردم جاری است. در آینده نه چندان دور، خداوند دست ستمدیدگان و ضعیف شدگان را می گیرد و آنان را بر قدرتمندان متکبر برتری خواهد داد و هم

قلعه مشهور به قبر محمد الهادی

کسانی از شما بندگان که [به خدا و حجت عصر علیه السلام] ایمان آرند و نیکوکار گردند وعده فرموده که [در ظهور امام زمان] در زمین خلافتشان دهد چنانکه امام صالح پیامبران سلف را جانشین پیشینیان آنها نموده و دین مورد پسند آنان را [که اسلام واقعی است به همه ادیان] تمکین و تسلط عطا کند و به همه آنان پس از خوف و اندیشه از دشمنان ایمنی کامل دهد که مرا به یگانگی، بی هیچ شائبه شرک و ریا پرستش کنند». (نور/۵۵)

چنین وعده‌ای - با همه فراگیری و همه جانبه و ابدی بودن آن - برای امت مسلمان در هیچ وقتی محقق نشده است، اما وعده حقی است که با ظهور امام مهدی (عج) به بار خواهد نشست.

۳ - درباره عیسی بن مریم و بازگشت او به دنیا در آخرالزمان و پیروی او از حضرت مهدی (عج) در قرآن آمده است: «و لما ضرب ابن مریم مثلاً اذا قومك منه يصدون. و قالوا ءالاهتنا خير ام هو ما ضربه لك الا جدلاً بل هم قوم خصمون. ان هو الا عبد انعمنا عليه وجعلنا مثلاً لبنى اسرائيل... و انه لعلم للساعة، فلا تمترن بها و اتبعون هذا صراط مستقيم. چون به عیسی فرزند مریم مثلی زده شد [او را به آدم در نداشتن پدر مثل زدا] قوم تو از آن به فریاد آمدند [و سخت بر آنان گران بود] و مشرکان به اعتراض گفتند: آیا خدایان ما بهترند یا او [عیسی بن مریم؟ اگر به قول محمد، غیر خدا همه معبودان در آتش بسوزند لازم آید عیسی هم بسوزد] و این سخن [با تو جز به جدل و انکار نگفتند که آنها قومی حریف جدل و خصومتند. عیسی نبود جز بنده خاصی که ما او را به نعمت [رسالت] برگزیدیم و بر بنی اسرائیل مثل [و حجت] قرار دادیم و اگر ما بخواهیم، به جای شما، آدمیان فرشتگان را در زمین جانشین می‌گردانیم و [نزول] عیسی علم و نشانه ساعت قیامت است و مبشر حضرت محمد(ص) خواهند بود] زهار در آن ساعت شک و ریب روا و [امر] مرا پیروی کنید که راه راست همین است». (زخرف/۵۷-۶۱)

ابن حجر هیثمی گفته است: مقاتل بن سلیمان و شاگردان و پیروانش گفته‌اند: این آیه درباره حضرت مهدی (عج) نازل شده است. البته در احادیث اهل بیت تصریح شده است که این آیه دلالت بر این دارد که در نسل حضرت فاطمه و علی (ع) برکتی وجود دارد که خداوند از آنها پاکبهای فراوانی صادر خواهد کرد. همچنین اراده خداوند چنین تعلق گرفته که نسل علی (ع) و فاطمه (س) را کلیدهای حکمت و معاون رحمت قرار دهد؛ این مشیت الهی نیز آن است که پیامبر اکرم (ص) برای در امان بودن علی (ع) و فاطمه (س) و نسل پاک آنها از شر شیطان، دعا کرده است.^۶

هست یا در آینده و به وقتش به دنیا خواهد آمد؟ اما در هر حال بر این نکته نیز اتفاق نظر وجود دارد که این امام موعود از فرزندان علی (ع) است.

۲ - «و لقد كتبنا فی الزبور من بعد الذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون. و ما بعد از تورات، در زبور [داود] نوشتیم که البته بندگان نیکوکار من ملک زمین را وارث و متصرف خواهند شد». (سوره انبیاء/ آیه ۱۰۵)، مراد از زبور در آیه، زبور حضرت داود نبی است؛ چنان که در آیه ۱۶۳ سوره نساء و آیه ۵۵ سوره اسراء فرمود: «و اتینا داود زبوراً؛ به داود، کتاب زبور را دادیم». زبور، همان کتاب مزامیر است در ضمن کتاب «عهد قدیم» و در چند آیه آن آمده است:

«خودت را از خشم بازدار، غضب را رها کن و به سوی کار بد میل نکن؛ زیرا عوامل شر همواره راه نیکی را بر تو خواهند بست». [آیا عوامل شر، تو را از نیکی‌ها جدا خواهند کرد]. (آیه ۸ و ۹)

«آنان که منتظران پروردگار خویشند، زمین را به ارث خواهند برد». (آیه ۱۰)

«آنان که نفس و جان خویش به نزد پروردگارشان به ودیعه نهاده‌اند، وارث زمین می‌شوند و از سلامتی و تندرستی بسیار، لذت فراوان می‌برند». (آیه ۱۱)

«آنان که کارهای خیر و با برکت انجام دهند و خود را به ایمان مبارک گردانند، وارث زمین خواهند بود و آنان که مورد لعن و نفرین خداوند قرار گیرند، رشته پیوندشان با پروردگارشان قطع خواهد شد». (آیه ۲۲).

«راستگویان و درستکاران، وارث زمین می‌شوند و تا ابد در آن ساکن خواهند بود». (آیه ۲۹)

همانند وعده‌های مزامیر داود (ع)، در قرآن کریم نیز آمده است: «وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم و لیمکن لهم دینهم الذی ارتضی لهم و لیبذلنهم من بعد خوفهم امناً یعبدوننی لایشرکون بی شیئاً. خدا به

* این مقاله، ترجمه بخش «المهدی فی القرآن» نوشته استاد گرامی آیت الله معرفت است که به مناسبت نیمه شعبان در تحریریه مجله گلستان قرآن ترجمه شد.

پی نوشت‌ها:

- ۱- در نهاییه ابن اثیر نیز آمده: «هر آیه‌ای در قرآن ظاهری دارد و باطنی» (ج۱، ص ۱۳۶).
- ۲- تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۱، ج ۵.
- ۳- معانی الاخبار، صص ۷۸-۷۹. یعنی امامت و پیشوایی و رهبری مردم تا روز قیامت در نسل ما جاری است.
- ۴- نهج البلاغه، کلمات قصار، شماره ۲۰۹.
- ۵- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۹، ص ۲۹، حدیث شماره ۲۰۵.
- ۶- ابن حجر عسقلانی، الصواعق المحرقة، ص ۹۶.

